БЕЗ БЕЛЫХ ПЛЯМ

Унук генерал-маёра Івана Лазарэнкі збіраецца напісаць кнігу аб невядомых старонках жыцця свайго гераічнага дзеда

Прозвішчам гэтага палкаводца названы вуліцы і скверы ў розных гарадах. Яго ведаюць як мужнага і бескампраміснага чалавека, але амаль 70 гадоў ён па дакументах лічыўся здраднікам. І толькі дзякуючы ўнуку, чатыры гады таму Вярхоўны суд Расіі рэабілітаваў гэтага героя.

Рыгор ЛАЗАРЭНКА напіша сваю кнігу.

На думку Рыгора Лазарэнкі, дзед яго трапіў у гэтыя жорны толькі таму, што камусьці проста трэба было неяк апраўдаць тыя паражэнні Чырвонай Арміі, якія яна несла на пачатку вайны. І кніга, якую ён збіраецца выдаць, стане сапраўднай споведдзю чалавека, перажыўшага жорсткія выпрабаванні. У яе ўвойдуць копіі дакументаў, успаміны відавочцаў, рэдкія фотаздымкі — усё тое, што ўдалося сабраць нашчадкам Івана Лазарэнкі за некалькі дзясяткаў гадоў. Аб тым, чаго каштавала змыць ганьбу з імені генерала, наша размова з Рыгорам Рыгоравічам Лазарэнкам.

Кампетэнтна

У 1941 годзе Іван Лазарэнка, адзін з абаронцаў Брэсцкай крэпасці, трапіў у спіс генералаў, якіх абвінавацілі ў разгубленасці і бяздзейнасці ў першыя хвіліны вайны. Удзельнік 4 войнаў, поўны Георгіеўскі кавалер, быў пазбаўлены звання і ўсіх узнагарод і прыгавораны да расстрэлу. І толькі ў апошні момант вышэйшую меру пакарання замянілі на 10 гадоў лагераў. Але праз год з лішнім, калі пад Ржэвам трэба было прарваць нямецкую абарону, Сталін сам успомніў пра разжалаванага генерала і патрабаваў адправіць яго на фронт. Таленавіты палкаводзец хутка вярнуў свае рэгаліі, але дажыць да Перамогі яму не было суджана: у чэрвені 1944 года ён загінуў падчас прарыву абароны праціўніка на падыходах да Магілёва. У тым жа 44-м яму было пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Сын

Рыгор Іванавіч Лазарэнка рана страціў маці і з 7 гадоў знаходзіўся на выхаванні бацькі. Да таго самага часу, пакуль не паступіў у Арлоўскае танкавае вучылішча. У фінскую вайну сын і бацька ўжо ваявалі разам. Як і ў 1941-м, калі пачалася Вялікая Айчынная вайна. Старэйшаму Лазарэнку было 45 гадоў, малодшаму — 26. Адзін — бывалы генерал-маёр, другі — малады начальнік штаба танкавага батальёна. Калі бацьку арыштавалі, сына прымушалі адрачыся ад яго. Не зламацца дапамог палкоўнік штаба бранятанкавых войскаў Рыгор Клейн, якога Іван Лазарэнка да вайны выратаваў ад расстрэлу. Рыгор Іванавіч сустрэў яго на парадзе 7 лістапада 1941 года — напярэдадні наступальнай аперацыі пад Масквой. І той употай паведаміў: «Нікому не вер, твайго бацьку не расстралялі».

Ад бацькі, як і ад яго прозвішча, сын не адрокся. І да 1944 года не атрымаў ні адной узнагароды, акрамя медаля «За абарону Масквы». Затое пасля гераічнай гібелі генерала за няпоўны год яму ўручылі адразу 5 ордэнаў, не лічачы медалёў. Калі ён паспрабаваў вярнуць бацькоўскія ўзнагароды, яго наогул не прызналі сынам генерала. Прыйшлося яшчэ даказваць і сваё сваяцтва. У дамашнім архіве ўнука захаваўся цікавы дакумент з радзімы яго дзеда — пацвярджэнне Валаконаўскага раённага Савета народных дэпутатаў у тым, што Іван Сідаравіч і Рыгор Іванавіч — сапраўды бацька і сын.

Пасля вайны сын спрабаваў вярнуць бацьку добрае імя. Нават скончыў гістфак, как прафесійна разабрацца ў пытанні. Пасля дэмабілізацыі выкладаў у Магілёве гісторыю, працаваў у школах №2 і №12. Ён ведаў вайну не па кніжках, але менавіта гэтая тэма заставалася для яго самай цяжкай. Калі музей Брэсцкай крэпасці збіраў матэрыял аб яе абаронцах, яго ўспаміны таксама запісалі. Але яны не былі надрукаваны.

Унук

У Магілёве Рыгора Рыгоравіча Лазарэнку ведаюць як добрага хірурга, намесніка ўрача гарадской бальніцы хуткай медыцынскай дапамогі, але мала хто — як унука знакамітага генерала. Ён не пайшоў па слядах дзеда і бацькі, але прызванне ратаваць людзей, напэўна, у іх сямейнае. А яшчэ — пачуццё справядлівасці і прыстойнасці.

— Чым больш знаходзіш фактаў, якія пацвярджаюць, як несправядліва абышліся з дзедам, тым цяжэй робіцца на душы, — прызнаецца ён. — Ці магчыма такое сумленнае служэнне Айчыне? Пасля ўсяго, што яму прыйшлося перажыць, ён застаўся верны прысязе і Радзіме, а вось савецкія гісторыкі пабаяліся напісаць праўду аб ім. Сяргей Смірноў, аўтар кнігі «Гераічная абарона Брэсцкай крэпасці», шчыра сказаў майму бацьку: «Калі я напішу, як было на самой справе, кніга ў свет не выйдзе». Але я ўсё роўна яго паважаю ўжо толькі за тое, што ён закрануў тэму Брэсцкай крэпасці. Пра яе доўгі час баяліся пісаць. Сталін і яго кіраўніцтва лічылі, што там былі спрэч адны здраднікі.

Тое, што Іван Лазарэнка — шчыры і мужны чалавек, унук ведаў заўсёды. Але вакол яго імені чамусьці заўсёды было шмат хлусні. Пачынаючы з Брэсцкай крэпасці і заканчваючы смерцю.

— Я размаўляў са сведкам гібелі дзеда — Яўгенам Раманавым, салдатам з яго аховы, — распавядае суразмоўца. — Некаторыя і цяпер лічаць, што ў «Віліс», у якім ехаў Лазарэнка, трапіў снарад. Гэта не так. Іван Сідаравіч загінуў як сапраўдны воін, каля гарматы. Пасля вызвалення Чавусаў яго дывізія працягвала імклівае наступленне. Адзін з батальёнаў трапіў у нямецкую засаду. Гукі стрэлаў блізкага бою камдыў пачуў, калі размаўляў з мясцовымі наконт броду цераз Расту. Разам з Раманавым яны ўскочылі ў машыну і панесліся ў той бок. Прыкладна за кіламетр ад вёскі Халмы ўбачылі напалову выбіты артылерыйскі разлік. Лазарэнка замяніў параненага наводчыка, а Раманаў падаваў боепрыпасы, пакуль у гармату не трапіў нямецкі снарад. Камдыў загінуў, а Раманаву адарвала руку.

24 лютага 2010 года Вярхоўны суд РФ адмяніў рашэнне Ваеннай калегіі Вярхоўнага суда СССР ад 17 верасня 1941 года і рэабілітаваў Івана Лазарэнку. Было прызнана, што дзеянні камандзіра 42-й стралковай дывізіі «не ўваходзілі ў супярэчнасць з патрабаваннямі кіруючых дакументаў, якія існавалі ў той момант, і адпавядалі абстаноўцы і атрыманым ад штаба корпуса загадам».

У пастцы

Брэсцкая крэпасць была пабудавана ў пачатку XIX стагоддзя і ў тыя гады лічылася вельмі магутным абарончым збудаваннем. Але ў 1941-м у якасці стратэгічнага пункта яна сур'ёзнай перашкоды для ворага ўжо не прадстаўляла. Паміж сабой ваенныя называлі яе «пастка». У ёй маглі размясціцца некалькі тысяч чалавек, але, каб вывесці іх адначасова, спатрэбілася б шмат часу. Цярэспальскія і Паўночныя вароты выходзілі на мяжу і знаходзіліся ў полі зроку непрыяцеля. Вядома, што яшчэ напярэдадні вайны Іван Лазарэнка звяртаўся да камандуючага 4-й арміяй генерал-маёра Аляксандра Карабкова з прапановай зрабіць два дадатковыя выхады з супрацьлеглага боку крэпасці. Але яны так і не з'явіліся. І чырвонаармейцы падчас вайны апынуліся ў пастцы.

— Каля 4 тысяч салдат выратаваў Іван Сідаравіч, — спасылаецца на архіўныя факты Рыгор Рыгоравіч. — З «Бутыркі» ён пісаў маршалу Сямёну Цімашэнку, што асабіста выводзіў з крэпасці разрозненыя часці 3, 4 і 10 армій. Аб гэтым гаворыцца і ў першых данясеннях камандуючага 28-м стралковым корпусам, генерал-маёра Васіля Папова і Аляксандра Карабкова, якога расстралялі. Такі факт ёсць і ў кнізе Смірнова «Гераічная абарона Брэсцкай крэпасці». Толькі вось імя ратавальніка там замоўчваецца. А яшчэ Іван Сідаравіч арганізаваў абарону чыгуначнага вакзала, па значнасці не менш важнага аб'екта, чым Брэсцкая крэпасць. Ён паспеў адправіць састаў з раненымі і сем'ямі камандзнага складу. Такі факт у Смірнова таксама ёсць, але без удакладнення, хто гэта зрабіў.

Памілаваны, але не рэабілітаваны

Сын генерала Лазарэнкі так і памёр, не даведаўшыся пра тое, што Івана Сідаравіча не рэабілітавалі. Нават думка аб тым, што здрадніку маглі даць званне Героя Савецкага Саюза, здавалася крамольнай.

— Я сам даведаўся аб гэтым толькі ў 2005 годзе, калі пачытаў кнігі Віктара Суворава «Бяру свае словы назад» і ваеннага юрыста Вячаслава Звягінцава «Вайна на вагах Феміды», — прызнаецца Рыгор Рыгоравіч. — Яны мне падказалі, куды я павінен пісаць і як. Перапіска цягнулася каля 2 гадоў. А ў студзені 2010 года з Масквы прыйшла тэлеграма з запрашэннем на пасяджэнне Вярхоўнага суда.

24 лютага Вярхоўны суд Расійскай Федэрацыі адмяніў рашэнне Ваеннай калегіі Вярхоўнага Суда СССР ад 17 верасня 1941 года і рэабілітаваў Івана Лазарэнку. Было прызнана, што дзеянні камандзіра 42-й стралковай дывізіі «не ўваходзілі ў супярэчнасць з патрабаваннямі кіруючых дакументаў, якія існавалі ў той момант, і адпавядалі абстаноўцы і атрыманым ад штаба корпуса загадам».

Унук генерала (апошні з правага боку) з роднымі з Санкт-Пецярбурга і Белгародскай вобласці.

Але толькі праз паўтара года пасля суда ўнуку дазволілі азнаёміцца з часткай асабістай справы Івана Лазарэнкі. Грыф сакрэтнасці цалкам пакуль яшчэ з яе не зняты.

— Я вельмі ўдзячны работнікам Міністэрства абароны РФ, якія дапамаглі атрымаць мне дазвол на работу ў архіве Мінабароны Падольска, — кажа Рыгор Рыгоравіч. — Калі я прыехаў туды ў першы раз, мяне выслухалі, але працаваць з дакументамі не далі. Гэтак жа было і з Цэнтральным архівам ФСБ. Толькі пасля ўмяшання міністэрства забарону знялі.

Для Рыгора Рыгоравіча ўстанавіць гістарычную справядлівасць абароны Брэсцкай крэпасці справа не толькі прынцыпу — гонару. Кожны год ён прыязджае сюды, каб паспрабаваць аднавіць хроніку тых падзей. Быў ён тут і на прэм'еры фільма «Брэсцкая крэпасць», які якраз выйшаў на экраны ў той год, калі рэабілітавалі яго дзеда. І тое, што стваральнікі фільма гэтага не ўлічылі, вельмі балюча адгукнулася ў душы. Быццам нехта зноў паставіў на дзеда кляймо.

Лёд крануўся...

Калі 7 мая 2010 года ў «Известиях» з'явіўся матэрыял Барыса Кліна «Брэсцкай крэпасці вярнулі камандзіра», унук Івана Лазарэнкі, як кажуць, прачнуўся раніцай знакамітым. У яго адрас ішлі пісьмы са словамі падтрымкі, віншаваннямі з Сярэдняй Азіі, Урала. Знайшліся нават сваякі, аб якіх ён не ведаў. Нядаўна яны прыязджалі на адкрыццё памятнага знака на месцы гібелі генерала, які ўсталяваны па ініцыятыве ўнука за прыватныя грошы.

Пляменніца генерала Раіса Чыркова ўспамінала аб тым, якім чулым і справядлівым быў яе дзядзька. Яна прывезла з яго радзімы жменьку зямлі, каб пакласці на магілу.

Помнік вырашана было паставіць каля дарогі, за 800 метраў ад месца апошняга бою. З яго на нас глядзяць уважлівыя вочы чалавека ў ваеннай гімнасцёрцы. На грудзях у яго няма ніякіх узнагарод. Ордэн Айчыннай вайны за ўзяцце горада Жыздр Калужскай вобласці і медаль «За абарону Сталінграда» яшчэ наперадзе. А тыя ўзнагароды, якія ў разжалаванага генерала забралі ў 1941-м, яму так і не вярнулі.

Усё, што засталося ўнуку ў спадчыну ад мужнага дзеда, — гэта брытва, сярэбраны рубель 1924 года, рэмень і гадзіннік «Амега», які Івану Лазарэнку падараваў у Іспаніі камандуючы арміяй «Эбро» палкоўнік Хуана Мадэста. Яго ўразіла, як Іван Сідаравіч асабіста вадзіў кавалерыйскую брыгаду ў атаку. Ён быў жывым прыкладам самаахвярнасці і стойкасці. І гэта, як тую ж узнагароду, нельга адабраць.

Нэлі ЗІГУЛЯ. Фота аўтара.

■ Рэха трагічнай падзеі

ІХ ЗАБРАЛА МОРА...

Чвэрць стагоддзя таму на атамнай падводнай лодцы «Камсамолец» загінулі нашы землякі

7 красавіка 1989 года ў Нарвежскім моры патанула савецкая атамная падводная лодка К-278 «Камсамолец». З 69 чалавек экіпажа загінулі 42 маракі. Сярод іх і нашы землякі: капітан-лейтэнант, камандзір групы дыстанцыйнага ўпраўлення Сяргей Няжуцін з Ліды, капітан III рангу Анатоль Іспянкоў з Шумілінскага раёна, старшы матрос Яўген Вяршыла з Мядзела і старшы матрос, камандзір аддзялення рулявых-сігнальшчыкаў Ігар Апанасевіч з Клецка. Усе яны ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга пасмяротна.

ДОМ ПАД НУМАРАМ 20

З хваляваннем іду па вуліцы Міра. А вось і дом пад нумарам 20. Ігару таксама было 20, калі яго не стала... Дом патанае ў зеляніне, над дахам звісае ўсыпаная сакавітымі ягадамі чарэшня, на градках чырванеюць клубніцы... Стукаю ў дзверы. На мяне дапытліва глядзіць жанчына з дачасна пасівелымі валасамі.

— Вы Алена Антонаўна? Маці Ігара?

— Так, а вы адкуль будзеце? — цікавіцца яна.

У суседнім пакоі на сцяне фотаздымак сына ў рамцы. У жалобнай варце сябры — матросы. Ордэн Чырвонага Сцяга, які перадалі на вечнае захоўванне бацькам, аддае бляскам у сонечных промнях.

Размова спачатку даецца з цяжкасцю.

— Як жыву? — перапытвае яна. — Муж памёр. Але я не адзінокая. У мяне шмат сяброўак, сын, унукі. Ды і ёсць чым заняць сябе: шыю і суседзям, і сабе розныя рэчы — я ж краўчыха па спецыяльнасці, працавала ў мясцовым камбінаце бытавога абслугоўвання. Гаспадаркі не трымаю. Агарод толькі. Два разы на тыдзень прыходзіць сацыяльны работнік, прыносіць з крамы прадукты, дапамагае ў хатніх справах. Малодшы сын жыве недалёка, у Клецку, кіламетры за два ад мяне. Унучка вучыцца ў Баранавічах на тэхнолага, унук заканчвае Жыровіцкі каледж, будзе тэхнікам-электрыкам. Не забываюць, наведваюцца. Унук дапамог адрамантаваць падмурак дома — тынкоўка абсыпалася. У Ігара таксама магла б быць сям'я, дзеці. Але ж... Боль сціхае, калі займаюся справай, хатнімі клопатамі. Але ж усплывае зноў і зноў у кожную вольную хвіліну...

Алена Антонаўна захоўвае спісы з прозвішчамі маракоў, што служылі разам з сынам, іх адрасы, фотаздымкі, песні і вершы, кнігі, прысвечаныя «Камсамольцу». Раней ёй часта тэлефанавалі саслужыўцы Ігара, дасылалі пісьмы. Але ж у кожнага з іх свае паўсядзённыя клопаты, праблемы. Ды і з цягам часу трагічныя падзеі ўспрымаюцца не так востра, як напачатку. Алена Антонаўна трымае сувязь толькі з Уладзіленай Яфімаўнай і Феліксам Эдмундавічам Вяршыла з Мядзела, чый сын загінуў разам з Ігарам.

— Стэлефаноўваемся, навінамі падзелімся, на здароўе паскардзімся. Сёлета нас запрашалі ў Санкт-Пецярбург. У Мікалаева-Багаяўленскім марскім саборы, дзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў гонар загінулых падводнікаў, прайшлі памятныя мерапрыемствы. Але ні я, ні Вяршылы не змаглі паехаць: здароўе не дазваляе, — з жалем канстатуе жанчына.

ЯГО НАЗЫВАЛІ «БАЦМАНЁНКАМ»

Ігар часта пісаў дадому, дзяліўся радасцямі (камандзір аб'явіў яму ўдзячнасць), планамі на будучыню. Апошні ліст прыйшоў у пачатку сакавіка: «Добры дзень, родныя! Паведамляю вам важную навіну: я надоўга іду ў паход. І лісты пісаць не будзе магчымасці. Так што, не хвалюйцеся. Бліжэйшую вестачку чакайце ў чэрвені. Ігар 24 лютага 1989 года».

А 9 красавіка бацькі атрымалі тэлеграму, што Ігар загінуў пры выкананні службовага абавязку.

— Чаму менавіта ён, мой сыночак? Ён жа быў першы памочнік у доме. Я часта хварэла. Дык ён і ў хаце прыбярэ, і палавікі вытрасе, і паесці прыгатуе. Аднойчы прывезлі торф, а муж на рабоце. Ігар разам з малодшым Алегам яго ўпарадкавалі. А вечарам прысеў каля мяне мой сыночак на лавачцы, а ў яго ўсе рукі ў крывавых мазалях. Сэрца сціснулася ад жалю...

З братам яны вельмі сябравалі. На аднаго пасварышся — другі заступаецца. І ў школе Ігар меў шмат сяброў. Вядома, усякае бывала ў жыцці, але не магу паскардзіцца, што ён мне дастаўляў нейкія непрыемнасці.

Аб прафесіяналізме, смеласці, узаемавыручцы, уменні ахвяраваць сабой дзеля выратавання іншых, сведчаць і саслужыўцы Ігара Апанасевіча, якім пашчасціла застацца ў жывых.

«Добры дзень, паважаныя Алена Антонаўна і Алег Іванавіч! Звяртаецца да вас мічман Віктар Слюсарэнка, адзіны з падводнікаў, хто выжыў ва ўсплываючай выратавальнай камеры падводнай лодкі «Камсамолец». Даўно хацеў вам напісаць, але ўсялякі раз цяжка было пачаць. Калі ўспамінаю хлопцаў, лодку, на сэрцы такое пачуццё, нібы крываточыць старая, незагойная рана. Паверце, балюча і горка. Але мой абавязак перад імі, каб усе ведалі аб іх подзвігу, каб вы, бацькі марака Паўночнага флоту ганарыліся Ігарам, яго доблесцю, мужнасцю і адвагай.

Ігара называлі «бацманёнкам». Спецыялістам ён быў незаменным, перад самым выхадам у мора здаў на першы клас. У паходзе з Ткачом ён нёс вахту на цэнтральным пасту каля пульта кіравання лодачнымі рулямі. Ваш сын добра адчуваў атамаход, як вопытны вадзіцель машыну. Асабліва добра яму ўдавалася ўтрымліваць лодку на перыскопнай глыбіні. Гэта вялікае майстэрства, асабліва калі наверсе шторм. Ігар хацеў стаць мічманам. У асобе вашага сына ўсе бачылі надзейную змену Ткачу. Дваццацігадовы боцман — гэта рэдкасць на флоце. І што выбар камандавання выпаў на Ігара, ужо гаворыць само за сябе...»

«ІГАР ПАЙШОЎ САМ, ІНАКШ ПАСТУПІЦЬ НЕ МОГ»

«У той дзень лёс звёў нас у адной аварыйнай партыі. З шостага адсека мічман Калаціліп паведаміў, што назірае ўцечку дыму. Праз некалькі секунд у яго ўдарыў вогненны струмень. Шосты пераўтварыўся ў палаючую топку. З пятага ледзь паспелі пракрычаць: «Пажар!» Там успыхнулі пары масла. На людзях загарэлася адзенне. Маракі тушылі адзін аднаго, збівалі агонь з рукавоў, плячэй. Калі падводнікаў удалося вывесці з адсека, скура звісала лахманамі з іх абгарэлых рук.

Узнікла неабходнасць пранікнуць у шосты адсек, калі ён ужо выгараў, каб уключыць сістэму пажаратушэння на сёмым. Аварыйную партыю сфарміравалі з чатырох добраахвотнікаў. У яе ўвайшлі камандзір III рангу Юдзін, Ігар і двое страхуючых. Ігара Апанасевіча ісці ў пекла ніхто не прымушаў. І ніхто б не папракнуў яго за адмову. Але гэта было не ў яго характары. Ігар пайшоў сам — інакш паступіць не мог. Добраахвотнікі прабраліся ў пяты адсек і паспрабавалі адчыніць люк у наступным, але ў іх нічога не выйшла з-за рознага ціску паміж адсекамі. Клапан жа выраўноўвання ціску знаходзіўся ў цяжкадаступным месцы. Адчыніць яго ўзяўся Ігар. З вялікай цяжкасцю ён падпоўз да клапана, яму падалі ключ. І хлопец, лежачы на спіне, пачаў дзейнічаць. Ды нічога не выйшла: клапан заклініла. «Калі Ігар выбраўся адтуль, мы абследавалі перагародку паміж пятым і шостым адсекамі: яна была малінавага колеру. За ёй працягваўся пажар. Вярнуўшыся ў цэнтральны пост, Юдзін аб усім далажыў камандзіру І рангу Ваніну. Праз нейкі час прынялі новае рашэнне — уключыць сістэму пажаратушэння на шосты адсек. Зноў Юдзін і Ігар удвух пайшлі ў пяты адсек і падалі фрэон на шосты. Больш я Ігара не бачыў. Аб яго смерці ведаю толькі ад выжыўшых падводнікаў», — заканчвае свой ліст Слюсарэнка.

У газеце «Падводнік Запаляр'я» ўдалося адшукаць публікацыю за 4 красавіка 1988 года. У ёй карэспандэнт расказаў пра граматныя дзеянні Ігара Апанасевіча падчас вучэнняў. Роўна праз год гэтак жа з веданнем справы, без панікі, наш зямляк дзейнічаў у аварыйнай сітуацыі. І, магчыма, яго прафесіяналізм, памножаны на смеласць і адвагу, выратаваў жыццё астатнім членам экіпажа.

Таццяна ЛАЗОЎСКАЯ

■

■ Год гасціннасці: міжнародны кантэкст

У ЧАКАННІ АДМЕНЫ ВІЗ

Турыстычнае супрацоўніцтва з Ізраілем: узаемны інтарэс

Ізраіль — дзяржава, якая ўтварылася толькі ў сярэдзіне мінулага стагоддзя. Да гэтага ў яўрэяў не было сваёй зямлі, яны былі раскіданы па ўсім свеце. Сёння насельніцтва Ізраіля складае каля васьмі мільёнаў чалавек. І прыкладна 1,2 мільёна — выхадцы або нашчадкі выхадцаў з былога Савецкага Саюза. Сярод гэтых людзей шмат і тых, што пераехалі з Беларусі, бо, як памятаем з гісторыі, па тэрыторыі нашай краіны праходзіла мяжа яўрэйскай аседласці. Таму падаецца рацыянальнай ідэя адмены віз з Ізраілем — людзям, для якіх Беларусь — зямля, дзе яны нарадзіліся, гэта неабходна. Ды і беларусам таксама: шмат у каго ёсць сваякі ў Ізраілі. А калі і няма — гэта ўнікальная краіна, дзе знайшлі пачатак тры сусветныя рэлігіі, дзе ўнікальная прырода і старажытная гісторыя... Магчыма, візы адменяць ужо ў канцы гэтага года. Краінам, грамадзяне якіх звязаны ў многім агульнай гісторыяй, трэба пазбаўляцца бар'ераў.

Не так даўно давялося пабываць на семінары па турыстычным супрацоўніцтве Беларусі і Ізраіля, арганізаваным Беларускай гандлёва-прамысловай палатай. **Юлія ШЫШКОВА, дырэктар па маркетынгу і продажах турыстычнай кампаніі Ізраіля «Медрафт»**, якая гадоў дзесяць таму пераехала ў Ізраіль з Херсонскай вобласці Украіны, расказала ў сваім дакладзе шмат цікавага.

ЧАГО МЫ НЕ ВЕДАЛІ ПРА ІЗРАІЛЬ?

1. Сталіца Ізраіля Іерусалім, а не Тэль-Авів, які з'яўляецца проста буйным горадам, дзе працуе шмат фірм. У нейкім сэнсе яго можна назваць бізнес-сталіцай краіны.

2. Часам ледзь не кожны дзень з навін мы даведваемся пра чарговыя сутыкненні паміж арабамі і ізраільцянамі. Мы ведаем пра сектар Газа і Палесцінскую аўтаномію. Але насамрэч у самім Ізраілі ёсць яшчэ шмат гарадоў, якія кантралююцца Палесцінскай аўтаноміяй. Напрыклад, знакаміты Віфлеем, які знаходзіцца амаль побач з Іерусалімам. Але закрытымі для паломнікаў і турыстаў гэтыя гарады не з'яўляюцца. Праўда, паехаць туды дазваляюць толькі арганізаваным турыстычным групам.

3. Нягледзячы на тое, што добрасуседскія адносіны Ізраіль падтрымлівае толькі з Егіптам і Іарданіяй, гэтая краіна ўсё роўна лічыцца адной з самых бяспечных у свеце.

Калі казаць больш шырока, то Ізраіль — гэта невялікая па плошчы дзяржава. Тым не менш, там можна пабываць ажно ў дзевяці кліматычных зонах, што тлумачыцца ўплывам Міжземнага мора, складаным рэльефам і суседствам з самай вялікай у свеце пустыняй Сахара. Круглы год там цёпла (праўда, летам вельмі горача), таму лепшы час для падарожжаў туды — вясна або восень. Амаль кожны ведае многія ізраільскія гарады з біблейскіх легенд — менавіта там адбываецца значная частка падзей Старога і асабліва Новага Запаветаў. Адпаведна, сюды з'язджаецца вялікая колькасць паломнікаў. Але і нерэлігійных турыстаў тут шмат: многія людзі прыязджаюць у гэтую краіну паправіць здароўе і проста адпачыць на адным з чатырох мораў: Міжземным, Чырвоным, Мёртвым і біблейскім Галілейскім моры.

Сцяна плачу — месца паломніцтва хрысціян і яўрэяў.

Пакуль што, нягледзячы на «раскручаныя» турыстычныя і паломніцкія брэнды гэтай краіны, беларусы лятаюць у Ізраіль не вельмі часта. Кансультанты з турыстычных кампаній паведамляюць, што, у асноўным, туры ў гэтую краіну замаўляюць людзі, якія хочуць паправіць сваё здароўе: у Ізраілі вельмі высокі ўзровень медыцыны. Вылецець у Тэль-Авіў можна з Мінска. У сярэднім жа экскурсійны тур на 7 дзён з улікам білетаў на самалёт, нумароў у атэлі і некалькіх экскурсій будзе каштаваць ад 1000-1200 долараў. Паездка для папраўкі здароўя будзе вагацца па цане ў залежнасці ад выбраных працэдур і працягласці лячэння, таму нават прыкладную яе цану мне так ніхто і не назваў.

У сярэднім экскурсійны тур у Ізраіль на 7 дзён з улікам білетаў на самалёт, нумароў у атэлі і некалькіх экскурсій будзе каштаваць ад 1000-1200 долараў.

Расійскія турысты, у адрозненне ад беларусаў, прыязджаюць у Ізраіль нашмат часцей. Юлія ўспамінае, што часам госці, наслухаўшыся пра Сцяну плачу, пытаюць, ці трэба там, у паперцы з просьбай да Бога, пакідаць свой адрас і нумар тэлефона. «На што яны разлічваюць? Што Бог ім патэлефануе? Прыходзіцца тлумачыць усё, як малым дзецям».

Менавіта з нашай краіны паходзяць два прэзідэнты Ізраіля: Шымон Перэс (нарадзіўся ў колішнім Валожынскім павеце Навагрудскага ваяводства) і Хаім Вейцман (нарадзіўся ў мястэчку Моталь на Піншчыне).

РАДЗІМА ШАГАЛА І СУЦІНА

Перспектывы для таго, каб ізраільскія турфірмы звярнулі ўвагу на нашу краіну, ёсць. Падарожжы — значная частка жыцця грамадзян Ізраіля. Каб даведацца, якое месца ў ім займаюць візіты ў замежныя краіны, прасочым, ***як пабудавана жыццё сярэднестатыстычнага ізраільцяніна.***

Трэба сказаць, што яго жыццё значна адрозніваецца ад нашага. Дзеці там вучацца ў школе прыкладна да 18 гадоў. І ў той час як у нас амаль усе пасля атрымання атэстата імкнуцца паступіць у ВНУ, ізраільскія хлопцы і дзяўчаты служаць у арміі. Хлопцы — 3 гады, дзяўчаты — на некалькі месяцаў менш. Падчас службы яны маюць магчымасць знайсці сабе падпрацоўку — барменам, афіцыянткай. Прынамсі, гэта можа быць любы занятак. Потым яўрэйская моладзь зноў-такі не імкнецца ні паступаць у ВНУ, ні ствараць уласную сям'ю — настае час для падарожжаў. Звычайна гэта краіны Лацінскай Амерыкі, Азіі, апошнім часам папулярнасцю карыстаецца Арменія. Супрацоўніца ізраільскай турфірмы Юлія Шышкова не выключае, што неўзабаве цікавай для ізраільскіх падарожнікаў стане і Беларусь — дзякуючы сваёй прыродзе, вельмі адрознай ад ізраільскай, культуры, гісторыі — асабліва таму, што наша краіна цесна звязана з лёсам яўрэйскага народа. Пасля падарожжаў — час зноў папрацаваць, каб зарабіць сабе на вучобу (у Ізраілі не прынята, каб паўналетнія дзеці «віселі на шыі» бацькоў). Нарэшце, у 25-26 гадоў настае час вучыцца. З 30 да 35 гадоў маладыя яўрэі робяць кар'еру і толькі потым ствараюць сям'ю. Суразмоўца запэўніла, што калі хтосьці бярэ шлюб раней, то гэта выклікае вялікае здзіўленне.

Дык вось, Беларусь — гэта радзіма для многіх сённяшніх жыхароў Ізраіля. Нагадаем, менавіта з нашай краіны паходзяць два прэзідэнты Ізраіля: Шымон Перэс (нарадзіўся ў колішнім Валожынскім павеце Навагрудскага ваяводства) і Хаім Вейцман (нарадзіўся ў мястэчку Моталь на Піншчыне). Адпаведна, з адменай віз перспектыўным кірункам многія беларускія турфірмы, асабліва тыя, што базіруюцца ў гарадах, дзе калісьці, а то і цяпер жыло і жыве шмат яўрэяў, бачаць арганізацыю экскурсій у гэтыя месцы — так званы «настальгічны турызм». Другі кірунак — турызм экалагічны. Прырода ў Беларусі сапраўды багатая і вельмі адрозніваецца ад ізраільскай, дзе не так шмат зеляніны, рэк і азёраў. І трэці — культурны турызм. Ёсць нямала таленавітых людзей яўрэйскага паходжання, што нарадзіліся ў Беларусі: Марк Шагал, Хаім Суцін і плеяда мастакоў Парыжскай школы... Сёння іх творы каштуюць мільёны долараў. Дык хіба не цікава даведацца больш пра знакамітых людзей свайго народа, пра зямлю, дзе яны нарадзіліся і выраслі, дзе стварылі свае лепшыя творы?

Будынак былога рэальнага вучылішча ў Пінску, дзе ў свой час вучыўся Хаім Вейцман, першы прэзідэнт Дзяржавы Ізраіль (1949 — 1952 гг.).

НЕ ТОЛЬКІ ТУРЫЗМ

Генеральны дырэктар гандлёвага прадпрыемства «Ізраіль-Беларусь» Гедалія КАЎТАНЮК упэўнены, што эканомікі нашых краін, як гэта ні дзіўна на першы погляд, вельмі падобныя.

— У асноўным эканоміку Ізраіля пабудавалі яўрэі, што пераехалі з Беларусі. У той жа час яўрэйскія купцы шмат зрабілі для беларускай эканомікі. Пэўны дысбаланс у сённяшнім супрацоўніцтве ёсць. І асноўная прычына гэтага ў тым, што ізраільскія бізнесмены не ведаюць пра велізарныя магчымасці для іх у Беларусі.

Такую праблему, лічыць ізраільскі госць, можна вырашыць вельмі проста — даць магчымасць больш часта сустракацца прадстаўнікам беларускіх і ізраільскіх бізнес-колаў.

Што ж, будзем спадзявацца, калі беларускія і ізраільскія турфірмы будуць кантактаваць больш цесна, то прытоку турыстаў у абодва бакі чакаць не прыйдзецца. Тым больш што першыя крокі да гэтага ўжо зроблены, першыя сустрэчы і семінары праведзены.

Надзея ЮШКЕВІЧ

■